

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ»

Ступінь освіти	Бакалавр
Освітня програма	Цивільна безпека
Тривалість викладання	Весняний семестр
Кількість кредитів	4 кредити ECTS (120 годин)
Заняття:	4 семестр (7, 8 чверть)
Лекції	2 години на тиждень
Практичні	1 година на тиждень
Мова викладання	українська

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=5063>

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти.

Онлайн-консультації: Microsoft Teams, електронна пошта.

Інформація про викладачів:

	Савельєв Дмитро Володимирович, кандидат технічних наук, доцент кафедри охорони праці та цивільної безпеки
	Сторінка кафедри ОПЦБ: https://aop.nmu.org.ua/ua/ Персональна сторінка:
	E-mail: saveliev.d.v@nmu.one https://orcid.org/0000-0002-0738-3273

1. Анотація до курсу

Курс «Цивільний захист» спрямований на формування у здобувачів освіти знань, умінь і навичок щодо дій у надзвичайних ситуаціях природного, техногенного та соціального характеру. У рамках курсу розглядаються основи законодавства України у сфері цивільного захисту, класифікація надзвичайних ситуацій, принципи організації захисту населення і територій, а також методи прогнозування, запобігання та ліквідації наслідків НС.

Особлива увага приділяється практичним аспектам: алгоритмам поведінки у разі виникнення пожеж, землетрусів, хімічного чи радіаційного забруднення, терористичних актів тощо. Студенти ознайомлюються з засобами індивідуального та колективного захисту, системами оповіщення, евакуації та першої домедичної допомоги.

Курс сприяє розвитку відповідального ставлення до безпеки життєдіяльності, формуванню культури безпеки та готовності до дій в умовах надзвичайних ситуацій.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – формування у здобувачів вищої освіти компетентностей щодо здатності вирішення проблем і завдань по забезпеченню основних принципів системного контролю та спостереження за надзвичайними ситуаціями, набуття практичних вмінь по встановленню правильного вибору вирішування завдань захисту населення і територій при надзвичайних ситуаціях природного і техногенного характеру.

Завдання курсу:

–Класифікувати речовини, матеріали, продукцію, процеси, послуги та об'єкти господарювання за ступенем їх небезпечності.

–Пояснювати номенклатуру, класифікацію та параметри шкідливих чинників джерел техногенних природних надзвичайних ситуацій та результати їх впливів.

–Обирати оптимальні способи та застосовувати засоби захисту від впливу негативних чинників хімічного, біологічного і радіаційного походження.

–Пояснювати концептуальні основи моніторингу об'єктів захисту та знати автоматичні системи, прилади та пристрої, призначені для спостереження та контролювання стану об'єкта моніторингу, вимірювання його параметрів та збереження інформації щодо його стану.

–Знати типи автоматизованих систем раннього виявлення надзвичайних ситуацій та оповіщення, загальні технічні характеристики та вимоги до застосування систем управління, зв'язку та оповіщення у надзвичайних ситуаціях.

–Пояснювати вимоги щодо убезпечення та захисту суб'єктів господарювання, положення та вимоги щодо безпечності, ідентифікації, паспортизації та ведення реєстрів об'єктів підвищеної небезпеки та потенційно небезпечних об'єктів.

–Застосовувати заходи цивільного захисту: з інформування та оповіщення населення; стосовно укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту; щодо евакуації населення із зони надзвичайної ситуації та життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення.

3. Результати навчання:

Знати основні поняття в галузі цивільного захисту та методи і можливості надання допомоги при надзвичайних ситуаціях, знати єдину державну систему цивільного захисту України та її складові.

Визначати ризик виникнення техногенних аварій природних небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання, формувати відповідальності за особисту та колективну безпеку.

Знати ризики небезпек на радіаційних об'єктах, типологія аварій на хімічно-небезпечних об'єктах, знати методи захисту від впливу негативних чинників.

Знати основи утримання та експлуатація об'єктів захисту, автоматичні системи, прилади, призначені для спостереження та контролювання стану об'єкта.

Знати принципи роботи систем автоматизованих безперервних спостережень, контролю для раннього виявлення та оцінки стану захисту населення, технічні засоби та інформаційно-аналітичні системи централізованого оповіщення у надзвичайних ситуаціях відповідно до нормативних документів.

Знати ознаки та характеристику потенційно-небезпечних об'єктів, виявляти небезпеку на ранніх стадіях виникнення, діяти з розвитком подій щодо організації та проведення аварійно-рятувальних і інших невідкладних робіт

Знати основні теоретичні і практичні аспекти цивільного захисту, вміти оцінити середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, провести моніторинг небезпечних ситуацій головні підходи та засоби збереження життя, здоров'я та захисту людини в умовах загрози і виникнення небезпечних та надзвичайних ситуацій.

Дисциплінарні результати навчання сформовано на основі ПРН освітньо-професійній програмі «Цивільна безпека» першого (освітньо-професійного) рівня вищої освіти (РН13, РН15, РН16, РН18, РН19, РН22, РН23).

4. Структура курсу

11 чверть

Види та тематика навчальних занять	Внесок в загальну оцінку, %
ЛЕКЦІЇ	60
1. Вступ. Законодавче та правове регулювання цивільного захисту.	
2. Надзвичайні ситуації та їх наслідки	
3. Моніторинг небезпек, що можуть спричинити НС	
4. Моніторинг і прогнозування надзвичайних ситуацій	
5. Прогнозування обстановки та планування заходів захисту в зонах радіоактивного, хімічного і біологічного зараження	
6. Моніторинг об'єктів захисту	
7. Забезпечення безпеки та стійкості функціонування критичної інфраструктури.	
8. Захист населення в умовах надзвичайних ситуацій	
9. Організації та проведення рятувальних та невідкладних робіт у надзвичайних ситуаціях.	
<i>Тестова робота за теоретичним матеріалом</i>	60
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	40
Практична робота 1 Опрацювання Кодексу цивільного захисту України	
<i>Звіт з роботи № 1 та захист практичної роботи.</i>	5
Практична робота 2 Контроль рівня радіації та наявності в повітрі отруйних хімічних речовин	
<i>Звіт з роботи № 2 та захист практичної роботи.</i>	5
Практична робота 3 Моніторинг сильнодіючих отруйних речовин та запобігання аварій на виробництві	
<i>Звіт з роботи № 3 та захист практичної роботи.</i>	6
Практична робота 4 Укриття населення в захисних спорудах від вражаючих факторів надзвичайних ситуацій.	
<i>Звіт з роботи № 4 та захист практичної роботи.</i>	6
Практична робота 5	

Види та тематика навчальних занять	Внесок в загальну оцінку, %
Рятувальні та невідкладні роботи у надзвичайних ситуаціях <i>Звіт з роботи № 5 та захист практичної роботи</i>	6
Практична робота 6 Підготовка населення до дій у надзвичайних ситуаціях.. <i>Звіт з роботи № 6 та захист практичної роботи</i>	6
Практична робота 7 Правила поведінки населення при виникненні надзвичайних ситуацій <i>Звіт з роботи № 7 та захист практичної роботи</i>	6
Загальна кількість	100

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення

Технічні засоби навчання: комп'ютерне та мультимедійне обладнання кафедри охорони праці та цивільної безпеки.

Програмне забезпечення: MS Office 365, у тому числі активований акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one), використання дистанційної платформи Moodle (<https://do.nmu.org.ua/>).

Лабораторне обладнання: стенд для випробувань ЗІЗОД СИ-ИДЧ-03-08, стенд з випробувань протигазових фільтрів «ЗАХИСТ», стенд з випробування наколінників, стенд з випробування ЗІЗ СБРЗ1000, мікромановакууметр Testo 512, динамометр універсальний YILIDA DS2- 1000N, радіометр-рентгенометр ДП-5В, військовий прилад хімічної розвідки (ВІХР)

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Шкали оцінювання навчальних досягнень студентів

Рейтингова	Інституційна
90...100	відмінно / Excellent
74...89	добре / Good
60...73	задовільно / Satisfactory
0...59	незадовільно / Fail

Загальні критерії досягнення результатів навчання відповідають описам 6-го кваліфікаційного рівня НРК.

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати **підсумкову оцінку** з навчальної дисципліни на підставі **поточного оцінювання знань** за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та виконання і захисту практичних робіт складатиме не менше 60 балів. Нижча оцінка вважається академічною заборгованістю, що підлягає ліквідації відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу НТУ «ДП». Ліквідація академічною заборгованості проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає тестові та практичні запитання.

Теоретична частина оцінюється за результатами здачі тестової контрольної роботи. Загалом за роботи отримується **максимум 60 балів**, тобто 60% від оцінки за дисципліну.

Практичні роботи 7 робіт – у вигляді індивідуального завдання з кожної, (розподіл % див. в таблиці розділу 4) виконуються у письмовому вигляді (звіт з кожної роботи оцінюється в межах балів, представлених в таблиці розділу 4, загалом практичні роботи враховуються як 40% (максимум 40 балів). Практичні роботи захищаються у вигляді опитування за звітом. У сумі за практичну частину курсу при поточному оцінюванні отримується **максимум 40 балів**.

Отримані бали за теоретичну частину та практичні роботи додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю з дисципліни здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Максимальне оцінювання поточного контролю в балах:

Теоретична частина	Практична частина	Разом
60	40	100

6.3. Критерії оцінювання підсумкової роботи. У випадку якщо здобувач вищої освіти за поточною успішністю отримав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку проводиться **підсумкове оцінювання**.

Диференційований залік проводиться у вигляді комплексної контрольної роботи, яка включає тести з теоретичної частини курсу та завдання з практичної. Білет складається з **тестових завдань** з чотирма варіантами відповідей, одна правильна відповідь оцінюється в 1 бал (**разом 60 балів**) та **2 завдань** з практичної частини, кожне з яких оцінюється максимум у 20 балів (**разом 40 балів**), причому:

- 20 балів – відповідність еталону;
- 15-19 балів – відповідність еталону з незначними помилками;
- 10-14 балів – часткова відповідність еталону, питання повністю не розкриті;
- 6-9 бали – невідповідність еталону, але відповідність темі запитання;
- 1-5 бал – фрагментарні результати у відповідності до теми запитання;
- 0 балів – відповідь не наведена або не відноситься до теми запитання.

Отримані бали за тестові завдання та завдання з практичної частини додаються і є підсумковою оцінкою за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за підсумковою роботою здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності. Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується "Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату у

Національному технічному університеті "Дніпровська політехніка" (<https://cutt.ly/IBesJEc>).

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика. Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на корпоративну е-пошту НТУ «ДП» або в особистих повідомленнях чатів Microsoft Teams.

7.3. Політика щодо перескладання. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин оцінюються на нижчу оцінку.

Ліквідація академічної заборгованості з навчальної дисципліни відбувається відповідно до «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти»

https://old.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/Regulations_on_evaluation_of_educational_results.pdf

Повторне складання підсумкового контролю з дисципліни, коли студент отримав оцінку «незадовільно» (нижче 60-ти балів), допускається не більше двох разів. Спроби студента виправити оцінку й не допустити академічної заборгованості обмежуються терміном в один місяць після закінчення екзаменаційної сесії.

7.4 Політика щодо оскарження оцінювання. Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може опротестувати виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.5. Відвідування занять. З 24.02.2022 реалізація освітньої діяльності відбувається в умовах правового режиму воєнного стану. Наявна низка небезпек: повітряні тривоги, ризики припинення енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку. Згідно з наказами по університету у 2025-2026 навчальному році освітня діяльність здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання здійснюється з використанням дистанційних технологій через синхронні та асинхронні комунікації.

Відвідування онлайн лекцій та практичних занять реалізується через приєднання до «команди» Microsoft Teams. Під час повітряної тривоги заняття перериваються і продовжуються лише за умов перебування учасників освітнього процесу у захищених приміщеннях. Викладачем (за технічної та безпекової можливості) здійснюється запис заняття для підтримки асинхронного формату навчання.

У випадках відсутності енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку викладачем забезпечується асинхронний формат навчання та комунікація зі здобувачами за допомогою каналів зв'язку, що функціонують.

Про причини неможливості взяти участь в онлайн заняттях, ускладненні доступу до матеріалів на дистанційних платформах НТУ «ДП» тощо здобувач вищої освіти має повідомити викладача в особистих повідомленнях чатів Microsoft Teams, або листом на корпоративну е-пошту НТУ «ДП», або через старосту чи представника адміністрації Навчально-наукового інституту природокористування.

7.6. Визнання результатів неформальної освіти. Питання визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, регулює «Положення

про визнання в НТУ «Дніпровська політехніка» результатів навчання, набутих у неформальній та/або інформальній освіті» <http://surl.li/eoyod>.

8. Рекомендовані джерела інформації

1. Державна система цивільного захисту: навч. посіб. / М. М. Кулешов, В. П. Садковий, В. В. Тютюнник. – Х.: НУЦЗУ, 2020. – 232 с.
2. Варивода К.С., Горденко С.І. Цивільний захист: підручник. – Переяслав.: Домбровська Я. М., 2020. – 596 с.
3. Запорожець О. І., Михайлюк В. О., Халмурадов Б. Д. [та ін.] Цивільний захист : підручник. – К. : ЦУЛ, 2016. – 264 с.
4. Підвищення ефективності знепилювання повітря при будівництві підземних споруд буропідричним способом: монографія / Д.В. Савельєв, О.В. Халимендик, С.С. Барабанов; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка». – Дніпро: НТУ «ДП», 2025. – 162 с
5. Чеберячко С.І. Рекомендації щодо зменшення ризику професійних захворювань при використанні фільтрувальних респіраторів / С.І. Чеберячко, Ю.І. Чеберячко, О.В. Дерюгін, О.О. Шустов, Д.В. Савельєв // Збірник наукових праць національного гірничого університету / НТУ «Дніпровська політехніка» – Д., 2020. – № 63. – С. 74-87.
6. Грідяєв, В. В., Манідіна, Є. А., Савельєв, Д. В., Румянцев, В. Р., & Карпенко, Г. В. (2025). Комплексна безпека електричних силових трансформаторів в умовах ворожих обстрілів: Електробезпека, пожежна безпека та цивільний захист. Збірник наукових праць "Металургія", (1), 106-113. <https://doi.org/10.26661/2071-3789-2025-1-10>
7. Підготовка та проведення командно-штабних навчань органів управління та сил цивільного захисту територіальної підсистеми ЄДС ЦЗ Чернівецької області. Навчально-методичний посібник, видання друге, оновлене – 2023, Чернівці, – 48 с.
8. В.О. Костенко. Удосконалення системи цивільного захисту територіальних громад в контексті розвитку місцевої та добровільної пожежної охорони // фаховий науковий журнал: Публічне управління і адміністрування в Україні», м. Одеса, вип. 29/2022. С. 85-88.
<http://www.pagjournal.iei.od.ua/archives/2022/29-2022/16.pdf>
9. Тактика ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: практикум. 2-ге видання, виправлене та доповнене / Укладачі: І. М. Неклонський, В. О. Собина, Д. В. Тарадуда. – Х.: НУЦЗУ. – 2020. – 218 с.

Методичне забезпечення

1. Опрацювання Кодексу цивільного захисту України [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Цивільний захист» для здобувачів ступеня бакалавра освітньо-професійної програми «Цивільна безпека» зі спеціальності К10 Цивільна безпека / Д.В. Савельєв, В.В. Надточий; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т «Дніпровська політехніка», – Дніпро: НТУ «ДП», 2025. – 23 с.

2. Контроль рівня радіації та наявності в повітрі хімічних отруйних речовин [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Цивільний захист» для здобувачів ступеня бакалавра освітньо-професійної програми «Цивільна безпека» зі спеціальності К10 Цивільна безпека / Д.В. Савельєв; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», – Дніпро: НТУ «ДП», 2025. – 23 с.

3. Моніторинг сильнодіючих отруйних речовин та запобігання аварій на виробництві [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Цивільний захист» для здобувачів ступеня бакалавра освітньо-професійної програми «Цивільна безпека» зі спеціальності К10 Цивільна безпека / Д.В. Савельєв; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», каф. ОПЦБ – Д. : НТУ «ДП», 2025. – 19 с.

4. Рятувальні та невідкладні роботи у надзвичайних ситуаціях [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Цивільний захист» для здобувачів ступеня бакалавра освітньо-професійної програми «Цивільна безпека» зі спеціальності К10 Цивільна безпека / Д.В. Савельєв; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», – Дніпро: НТУ «ДП», 2025. – 24 с.

5. Укриття населення в захисних спорудах від уражаючих факторів надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних робіт з дисципліни «Цивільний захист» для здобувачів ступеня бакалавра освітньо-професійної програми «Цивільна безпека» зі спеціальності К10 Цивільна безпека / Д.В. Савельєв, В.В. Надточий; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т. «Дніпровська політехніка», – Дніпро: НТУ «ДП», 2025. – 21 с.

6. Методичні вказівки до практичного заняття «Підготовка населення до дій у надзвичайних ситуаціях. Правила поведінки населення при виникненні надзвичайних ситуацій» з дисципліни «Система протиаварійного захисту» для студентів спеціальності 263 «Цивільна безпека» / І.А. Шайхліслова, О.А. Гурін, Н.М. Огеєнко – Д.: Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», 2019. – 8 с.

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/5403-17#Text>

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я (Закон України від 19.11.1992)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

3. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання (Закон України від 14.01.1998)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Про захист населення від інфекційних хвороб (Закон України від 06.04.2000)
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>

5. Про об'єкти підвищеної небезпеки (Закон України від 18.01.2001)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>

6. Про охорону праці (Закон України від 14.10.1992)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>

7. Про правовий режим надзвичайного стану (Закон України від 16.03.2000)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>

8. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту (постанова КМУ від 09.01.2014 № 11)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text>

9. Про затвердження Положення про організацію оповіщення і зв'язку у надзвичайних ситуаціях (постанова КМУ від 27 вересня 2017 р. № 733)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2017-%D0%BF#Text>

10. Про затвердження Порядку забезпечення населення і працівників формувань та спеціалізованих служб цивільного захисту засобами індивідуального захисту, приладами радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю (постанова КМУ від 19.08.2002 № 1200)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2002-%D0%BF#Text>

11. Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях (постанова КМУ від 26.06.2013 № 444)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2013-%D0%BF#Text>

12. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (постанова КМУ від 30.10.2013 № 841)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#Text>

13. Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту (постанова КМУ від 23.10.2013 № 819)

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2013-%D0%BF#Text>